

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף עד

(בעמ' הקודם)

ברייתא: נאמן בעל מקח: שני אנשים שכל אחד מהם טוען למוכר 'לי מכרת', נאמן המוכר לומר 'לזה מכרתי ולזה לא מכרתי'. [לקמן יבואר שמדובר במקרה ששניהם נתנו למוכר את כל הסכום, אחד מהם מדעתו של המוכר והשני בעל כרחו].

במה דברים אמורים: כשהמקח (= החפץ) נמצא ביד המוכר, שאז הוא מדייק לדעת למי הוא מכר, משום שאסור לו לחזור בו ממה שמכר לזה ולהחזיר לו את הכסף ולתת את המקח לשני, ואם הוא חוזר בו הוא מתחייב ב'מי שפרע' (= אמרו חכמים 'מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה, הוא עתיד להיפרע ממי שאינו עומד כדיבורו'), ולכן הוא מדייק לדעת למי הוא באמת מכר.

אבל אם אין מקחו בידו: ושניהם אוחזים בו, אינו נאמן לומר למי מכר, שכיין שלא מוטל עליו לדעת למי מכר אינו מדייק לזכור מי הקונה האמיתי.

הגמ' מבינה כעת שהוא קיבל מעות רק מאחד מהם, ולכן היא מקשה:

וניחזי זוזי ממאן נקט: נראה ממי הוא קיבל את המעות ונדע שהוא הקונה.

תירוץ: לא צריכא: מדובר שהוא קיבל כסף משניהם, והוא אומר אחד הביא לי מדעתי והשני בעל כרחי, ואיננו יודעים מי מהם הביא מדעתו (= והוא הקונה) ומי בעל כרחו.

*

נאמן דיין לומר את זה זיכיתי ואת זה חייבתי, וזה רק כאשר הם עדיין עומדים לפניו שאז מוטל עליו לזכור את מי זיכה ואת מי חייב.

קושיא: וניחזי זכותא מאן נקט: נראה ביד מי נמצא הפסק דין שהוא זכאי.

תירוץ: לא צריכא: מדובר שהפסק דין של זכות נקרק.

קושיא: וניהדר ונידייניה: מדוע אנו זקוקים לאמונתו של הדיין עד שהברייתא צריכה לומר שכשהם אינם לפניו אינו נאמן, והרי אפשר לחזור ולדון אותם ולשמוע את טענותיהם ונדע מי זכאי ומי חייב.

תירוץ: בשודא דדייני: מדובר כאן ב'שודא דדייני', כלומר בדין שאינו תלוי בטעם אלא על פי נטיית ליבו של הדיין. ביאור: יש מקרים בהם אי אפשר לדעת עם מי הצדק, ועל הדיין להחליט על פי נטיית ליבו. כגון במקרה המובא במס' כתובות - אחד אמר 'תנו את כל נכסי לטוביה', ובאו שני אנשים בשם 'טוביה' ששניהם קרובים של אותו אדם ושניהם שכנים שלו ולא היה ניתן לדעת למי הוא התכוון, במקרה זה אומרים 'שודא דדייני', דהיינו שהדיין חושב בליבו שנראה לו יותר שהוא התכוון לטוביה הזה לפי שהוא היה יותר מקורב לנותן המתנה מאשר טוביה השני, ולאחר שהדיין פסק כן אינו יכול לחזור בו שמא יטה ליבו לצד השני, ולכן במקרה שלנו אי אפשר לחזור ולדון אותם.

*

אמר רב נחמן: שלושה נאמנים להעיד על הוולד הנולד שהוא בכור.

חיה: המיילדת נאמנת להעיד עליו כל שבעה ימים סמוך ללידתו, שאז אביו עדיין לא מכיר אותו כיון שלא יצא מתחת ידי אמו להיכנס לברית, אבל לאחר מכן מוטל על אביו להכירו "כי אַת הַבֶּכֶר בֶּן הַשְּׁנוּאָה יִכִּיר".

אמו: נאמנת כל שבעה ימים סמוך ללידתו, שאז הוא עדיין תחת ידה.

אביו: נאמן לעולם, שנאמר "כי אַת הַבֶּכֶר בֶּן הַשְּׁנוּאָה יִכִּיר", ודורשים שיכירנו לאחרים, דהיינו שאם בית דין לא יודעים האם הוא בכור או לא, אביו נאמן להעיד עליו שהוא בכור, וכן נאמן להעיד על בנו שהוא בן גרושה או חלוצה. וחכמים חולקים ואומרים שאינו נאמן להעיד על בנו שהוא בן גרושה או חלוצה.

למדנו במשנתנו - אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי:

קושיא: כמאן, כרבן גמליאל וכו'? כלומר מדוע המשנה כתבה כאן שבדוקים את אמו והיא נאמנת, והרי היא כבר כתבה זאת במס' כתובות ומדוע היא כתבה זאת

שוב כאן (= בדברי אבא שאול שהיא נאמנת), המשנה יכולה לכתוב זאת רק במס' כתובות ולהוסיף שם שאבא שאול גם סובר כך.

תירוץ: חדא להכשיר בה וכו'. דברי רבן גמליאל במשנה בכתובות נאמרו רק לגבי נאמנותה של האם בעצמה, כלומר שהיא בעצמה לא התחללה ויכולה לאכול תרומה, אבל אין לה נאמנות להכשיר את העובר, ואם היא ילדה בת אסור לאותה בת להינשא לכהן, אבל אבא שאול במשנתנו מכשיר אף את העובר, שהרי משנתנו עוסקת גם בוולד עצמו שהוא 'שתוקי'.

קושיא: הניחא: התירוץ לסובר שמי שמכשיר את האם פוסל את הבת, כלומר שהיא נאמנת רק לגבי עצמה ולא לגבי בתה, ולכן מוכן שאבא שאול בא לחלוק ולומר שגם הבת כשרה, אבל לסובר שמי שמכשיר את האם מכשיר גם את הבת קשה מה אבא שאול בא להשמיע לנו, והרי גם לדעת ר"ג שמכשיר את האם הבת כשרה.

תירוץ: דאבא שאול עדיפא מדרבן גמליאל: יש חידוש בדברי אבא שאול, לפי שמדברי ר"ג אנו יודעים שבמקרה שהיא פנויה ומותרת לכולם ורוב אנשי העיר כשרים לכהונה אז היא נאמנת לומר 'לכשר נבעלתי', אבל במקרה שרובם פסולים אצלה כגון שהיא ארוסה והיא אומרת שהיא מעוברת מהארוס, או שהיא פנויה ורוב אנשי העיר פסולים לכהונה, אינה נאמנת לומר שנבעלה לכשר, ולכן משנתנו הביאה את דברי אבא שאול לחדש שגם במקרה שרוב פסולים אצלה נאמנת לומר שנבעלה לכשר.

משנה: כל האסורים לבוא בקהל: כגון ממזר ושתוקי האסורים להתחתן עם כשרים, מותרים להתחתן זה עם זה (כפי שלמדנו בדף הקודם, שממזר לא יבוא דוקא בקהל ודאי ולא בקהל ספק - דהיינו שתוקי).

ודאן בודאן: ודאי בודאי - ממזר ונתין ששניהם ודאי פסולים, מותרים להתחתן זה עם זה. אבל ודאי עם ספק - ממזר ונתין עם שתוקי ואסופי, וכן להיפך, אסורים להתחתן. ואפילו ספק עם ספק - דהיינו שתוקי עם שתוקית או אסופי עם אסופית, אסורים להתחתן.

וכותי: יתבאר בגמרא מה הספק שלו.

גמרא: מאי כל האסורים: מהי כוונת המשנה? אם נאמר שהכוונה לממזרים נתינים שתוקים ואסופים שמותרים להתחתן זה עם זה? והרי כבר כתבה זאת המשנה בתחילת הפרק (לעיל סט', א)?

ותו רבי יהודה אוסר - אהייא: על מה הוא חולק? אם נאמר על ודאי בספק (ממזר בשתוקי) - שלדעתו הם אסורים זה בזה (אמנם לא יתכן לומר שרבי יהודה יסבור שפסולים ודאיים [ממזר במזרת] יהיו אסורים להתחתן זה בזה) - והרי זו דעתו של רבי אליעזר במשנתנו, ובהכרח שרבי יהודה חולק עליו.

וכי תימא: שרבי יהודה בא לומר שגר בממזרת אסורים? והרי הנושא הזה לא הובא כלל במשנה! כי המשנה מדברת על 'האסורין לבוא בקהל' ואילו גר מותר לבוא בקהל.

תירוץ: אמר רב יהודה: כוונת המשנה "כל האסורין לבוא בקהל" על 'קהל' של כהונה. והיינו גיורת קטנה מגיל שלוש האסורה להינשא לכהן - היא מותרת להינשא לשאר הפסולים לבוא ב'קהל כהונה' (וכמובן גם בקהל ישראל) כגון ממזר ונתין. והטעם שהיא מותרת להם, כי 'קהל גרים' לא נקרא קהל. ועל זה חולק רבי יהודה ואומר שהיא אסורה להינשא להם.

ודלא כרשב"י: בתוך הדברים הגמרא עוצרת ומבארת שמשנתנו אינה סוברת כרשב"י, כי לדעת רשב"י גיורת פחותה מגיל שלוש מותרת להינשא לכהנים.

[טעם המחלוקת בין חכמים לרשב"י: לדעת חכמים האיסור של כהן להינשא לגיורת נלמד מהפסוק "לא יקחו להם נשים כי אם בתולת מזרע בית ישראל", לדעת רשב"י האיסור הוא בגלל שגויה היא בחזקת זונה האסורה לכהן, ולכן אם היא התגיירה קודם לגיל שלוש היא מותרת כי קודם לגיל זה אין בה 'ביאה'].

קושיא: ונוקמה בבת שלוש: מדוע רב יהודה (האמורא) מעמיד את המשנה בגיורת פחותה מבת שלוש, ולא בגיורת מעל גיל שלוש - שאז גם רשב"י מודה שהיא אסורה לכהונה, והמשנה תהיה לכו"ע?

תירוץ: אם כן מצידה תברה: התשובה מוכנה בצידה. כי אם נעמיד כך את המשנה, יהא משמע שדוקא גיורת מעל גיל שלוש מותרת להינשא לממזר, אבל גיורת פחותה מגיל שלוש אסורה לממזר. והרי אין זה נכון! כי בכל מקרה גיורת מותרת לממזר, שהרי 'קהל גרים לא איקרי קהל'. - לדעת משנתנו וכן לדעת רשב"י. (כי אם 'קהל גרים כן נקרא קהל' בכל מקרה היתה גיורת אסורה בממזר).

קושיא נוספת על רב יהודה: וכללא הוא: האם הכלל הזה נכון שכל האסורים לבוא בקהל כהונה מותרים לבוא זה בזה? הרי אלמנה (לכהן גדול), גרושה, חללה, וזונה שאסורות לכהונה ואסורות גם להינשא לממזר ונתין.

ותו, הא מותר אסור: ועוד: מדברי המשנה שכל האסורה לכהונה מותרת לפסול לכהונה - משמע שהמותרת לכהונה אסורה לפסול לכהונה. וזה אינו נכון! כי גיורת המותרת לכהונה מותרת גם להינשא לממזר (כי כאמור לדעת משנתנו 'קהל גרים לא נקרא קהל').

אלא אמר רב נתן בר אושעיא: כוונת המשנה 'כל האסורין' = כל שבתו אסורה 'לבוא בקהל' בקהל כהונה - דהיינו גר שהתחתן עם גיורת ביתו אסורה להינשא לכהן. וזהו אליבא דרבי אליעזר בן יעקב (במחלוקת לקמן דף עז'. אמנם רבי אליעזר בן יעקב סובר שגר שנשא ישראלית ביתו מותרת לכהונה) - ובאה המשנה לומר שהבת הזו מותרת להינשא לפסולים דהיינו לממזר.

קושיא: וכללא הוא: האם הכלל הזה נכון שכל בת האסורה לכהונה מותרת לפסולים? והרי חלל שהתחתן עם ישראלית הבת שלו אסורה לכהונה (כי היא נחשבת חללה כמו אבא שלה), ובכל אופן היא נשארת אסורה גם לשאר פסולים (משום שחלל הוא כשר רק שהוא אסור לכהונה).

תירוץ: לא קשיא: משנתנו סוברת כרבי דוסתאי שבנות ישראל הן 'מקוה טהרה' לחללין דהיינו אם הן נישאות לחללים הבנות שנולדות להן מותרות לכהונה.

ותו, הא מותר אסור: ועוד: מדברי המשנה שכל בת האסורה לכהונה מותרת לפסול לכהונה - משמע שבת המותרת לכהונה אסורה לפסול לכהונה. וזה אינו נכון! כי הרי תירוצו של רב נתן בר הושעיא הוא אליבא דרבי אליעזר בן יעקב, ולדעת רבי אליעזר בן יעקב גר שנשא בת ישראל ביתו מותרת לכהונה. ובכל אופן היא מותרת להינשא לפסולים דהיינו לממזר, כי כאמור משנתנו סוברת ש'קהל גרים לא נקרא קהל'.

אלא אמר רב נחמן: פירוש אחר במשנה. 'כל האסורין לבוא בקהל' היינו אפילו הנולד מביאת איסור שחייבים עליה כרת הוא ממזר (- כגון הבא על אחותו שאסורה לו בכרת). ולכן הם 'מותרים זה בזה' כלומר מותר לממזר מחייבי כריתות להתחתן עם ממזרת מחייבי מיתות בית דין (- כגון הבא על אשת איש), משום ששניהם ממזרים.

ועל כך חולק רבי יהודה וסובר שהם אסורים זה בזה. משום שלשיטתו אין ממזר מחייבי כריתות (מהבא על אחותו) אלא רק מחייבי מיתות בית דין (מהבא על אשת איש), ולכן אסור להם להתחתן זה עם זה כי יש כאן כשר שמתחתן עם ממזרת.

קושיא: **מאי קא משמע לן:** אם כן מה חידש לנו התנא? והרי כבר יש מחלוקת כזו במסכת יבמות: האם ממזר הוא הנולד מביאת איסור של איסור לאו, או של איסור כרת, או של מיתות בית דין. (ואם התנא רוצה להשמיע לנו שרבי יהודה סובר שממזר הוא מחייבי מיתות בית דין וכרבי יהושע, היה עליו להוסיף במשנה ביכמות על דברי רבי יהושע 'וכן היה רבי יהודה אומר כדבריו'. ואין צורך לכתוב משנה נוספת בשביל זה).

אלא אמר רבא: פירוש אחר במשנה. המשנה מדברת על עמוני ומואבי שהתגיירו. עמוני ומואבי אסורים בקהל ישראל לעולם. והמשנה מחדשת שגר עמוני וגר מואבי שהם אסורים לבוא בקהל, מותרים לפסולים דהיינו להינשא לממזרת.

קושיא: **אי הכי מאי רבי יהודה אוסר:** מדוע רבי יהודה אוסר להם להינשא לממזרת? והרי לכו"ע עמונים ומואבים לא נקראים 'קהל' וממזרים צריכים להיות מותרים בהם.

תירוצ: **הכי קאמר:** כונת המשנה להיפך. אפילו רבי יהודה שאוסר לממזרת להינשא לגר - כי לשיטתו 'קהל גרים נקרא קהל' - בכל אופן לגר עמוני ומואבי מותר להינשא לממזרת, כי הם לא נקראים קהל. ובאמת אין בזה מחלוקת, ופירוש המשנה כך הוא: 'כל האסורין לבוא בקהל (גר עמוני וגר מואבי) מותרין לבוא זה בזה (בממזרת) אפילו לרבי יהודה שאוסר (בשאר גרים עם ממזרת, כאן הוא מודה)'.